

CAIETE DE DREPT PENAL

Criminal Law Writings

Publicație trimestrială

Nr. 3/2024

Cuprins

Abrevieri	7
-----------------	---

I. DOCTRINĂ

Daniel Atasiei, Mirela-Mihaela Apostol, Măsurile preventive în cazul restituirii cauzei la parchet.....	9
Cristian-Vlad Drăjan, Aspecte referitoare la eroarea de fapt asupra elementelor constitutive ale infracțiunii (I)	27

II. CONFERINȚA NAȚIONALĂ A DOCTORANZILOR ÎN DREPT PENAL ȘI PROCEDURĂ PENALĂ (II)

Ciprian Coadă, Impactul prescripției răspunderii penale asupra dreptului victimelor traficului de persoane la un proces echitabil.....	63
--	----

III. JURISPRUDENȚĂ

Ioana Curt, Lipsa raportului de cauzalitate. Aplicarea teoriilor cauzalității într-o cauză ce vizează decesul unui polițist rutier aflat în coloana oficială a Ministrului Afacerilor Interne.....	108
Lucian Criste, Observații cu privire la o soluție de restituire a cauzei la procuror în calea de atac a apelului.....	131
Gabriela-Ligia Groza, Este ascunderea stării de graviditate un argument pentru reținerea premeditării la violența în familie sub forma omorului comis de mamă asupra nou-născutului?	146

Măsurile preventive în cazul restituirii cauzei la parchet

DOI: 10.24193/CDP.2024.3.1

*Lect. univ. dr. Daniel ATASIEI**
Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
Avocat, Baroul Iași

*Dr. Mirela-Mihaela APOSTOL***
Cadru didactic asociat, Facultatea de Drept,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
Avocat, Baroul Iași

Preventive measures in the case of returning the case to the prosecutor's office

□ ABSTRACT

In this study, we aim to analyse a problem generated at the crossroad of two phases of the criminal trial – namely the effect on preventive measures in cases where the preliminary chamber judge (in the preliminary chamber procedure) decides to return the case to the prosecutor's office. Although at first glance we could consider that this situation is covered by the binding case-law of the High Court of Cassation and Justice which interprets the legal provisions of the previous Criminal Procedure Code, we will observe that the structure of the criminal process under the current legal framework does not support the same solutions. Furthermore, we will identify, based on the specific circumstances of cases where the file is returned to the prosecutor's office, whether and to what extent the rulings of the preliminary chamber judge impact the conditions for maintaining a preventive measure.

□ **Keywords:** *preventive measures, preliminary chamber procedure, return of the case to the prosecutor's office, binding case-law.*

* datasiei@uaic.ro.

** mirela.apostol@uaic.ro.

I. Introducere

Camera preliminară, ca fază distinctă a procesului penal, ridică în continuare provocări în interpretarea dispozițiilor legale, îndeosebi privind instituțiile cu relativă continuitate de-a lungul mai multor faze ale procesului penal. Ne propunem să analizăm în cuprinsul acestui articol care este soarta măsurilor preventive în funcțiune la momentul la care judecătorul de cameră preliminară ar adopta soluția restituirii cauzei la parchet.

În lipsa unor prevederi legale exprese, se apreciază în doctrină¹ că jurisprudența obligatorie a instanței supreme (anterioară intrării în vigoare a noului Cod de procedură de penală) își va produce efectele în continuare cu privire la măsurile dispuse în cauză față de inculpat. Cu toate acestea, cadrul normativ actual impune ca fiind necesare unele discuții suplimentare referitoare la modul în care în concret ar fi posibilă menținerea măsurilor preventive în astfel de situații, în ce modalitate și pe ce durată de timp.

Urmează să analizăm în prima parte a studiului în ce măsură, după intrarea în vigoare a noului Cod de procedură penală la 1 februarie 2014, își poate produce în continuare efectele decizia nr. 7/2011² pronunțată de ICCJ în recurs în interesul legii, iar în cea de-a doua parte a prezentului articol, în ce măsură motivul restituirii cauzei la parchet afectează sau nu înseși temeiurile ce au fundamentat luarea și menținerea măsurilor preventive. Practic, constatăm că o parte dintre ipotezele de restituire a cauzei la parchet ar fi compatibile cu menținerea măsurilor preventive în cauză, în vreme ce altele considerăm că nu, concluzii desprinse din consecințele pe care soluția judecătorului de cameră preliminară le poate avea cu privire la îndeplinirea condițiilor pentru a lua, a prelungi (în faza de urmărire penală) sau a menține (în faza de cameră preliminară sau de judecată) măsurile preventive.

Sub imperiul Codului de procedură penală anterior³, instanța supremă a stabilit pe calea recursului în interesul legii că „dispozițiile art. 274 alin. 2 fraza I din Codul de procedură penală se interpretează în sensul că, în situația restituirii cauzei, potrivit art. 272 din Codul de procedură penală, dacă inculpatul este arestat și instanța menține arestarea preventivă, termenul de 30 de zile curge de la rămânerea definitivă a hotărârii instanței prin care s-a dispus restituirea cauzei la procuror în vederea refacerii urmăririi penale” (ICCJ, decizia nr. 7/2011 pronunțată în recurs în interesul legii).

¹ I. Kuglay, în M. Udroi (coord.), *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, ed. a 4-a, Ed. C.H. Beck, București, 2023, p. 2198, par. 19; V. Văduva, în N. Volonciu, A.S. Uzlău (coord.), *Codul de procedură penală comentat*, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 948; A. Crișu, *Drept procesual penal. Partea specială – conform noului Cod de procedură penală*, Ed. Hamangiu, București, 2019, p. 97; M. Udroi, *Sinteze de Procedură penală. Partea specială*, vol. I, ed. 3, Ed. C.H. Beck, București, 2022, p. 203. În același sens, a se vedea analiza efectuată de Ministerul Public cu privire la deciziile pronunțate în recurs în interesul legii potrivit vechii reglementări care își păstrează efectele ca urmare a intrării în vigoare a Codului de procedură penală actual (http://old.mpublic.ro/analiza_ril.pdf, accesat la data de 11 octombrie 2022).

² ICCJ, completul pentru soluționarea recursului în interesul legii, decizia nr. 7/2011, publicată în M. Of. nr. 447 din 27 iunie 2011.

³ În continuare C. pr. pen. anterior.

Având în vedere modificările aduse de noul Cod de procedură penală⁴ cu privire la măsurile preventive în procesul penal și dacă am agreea că decizia menționată își produce în continuare efectele și după 1 februarie 2014, atunci ar trebui să interpretăm această soluție în recurs în interesul legii ca acoperind toate măsurile preventive, anume: *în cazurile în care se dispune restituirea cauzei la parchet, dacă inculpatul este supus unei măsuri preventive (luată sau/și menținută în faza de cameră preliminară), durata măsurii preventive curge de la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de cameră preliminară prin care s-a dispus restituirea cauzei la parchet.* Urmează să analizăm în primă fază dacă această interpretare obligatorie poate fi aplicată în continuare inclusiv sub imperiul Codului de procedură penală în vigoare – astfel cum se reține în doctrina de specialitate (fără a se aduce foarte multe argumente în acest sens).

II. Observații generale cu privire la verificarea măsurilor preventive în faza de cameră preliminară

În temeiul art. 207 C. pr. pen., judecătorul de cameră preliminară are obligația de a verifica la începutul fazei de cameră preliminară legalitatea și temeinicia măsurii preventive dispuse față de inculpat, iar ulterior judecătorul de cameră preliminară are obligația de verificare periodică și din oficiu a măsurii preventive, dar nu mai târziu de 30 de zile pentru măsurile preventive privative de libertate, respectiv 60 de zile pentru cele neprivative de libertate – termene care curg de la momentul verificării anterioare. Dacă măsura preventivă este luată pentru prima dată direct în procedura de cameră preliminară, obligația de verificare periodică se raportează la un moment care trebuie plasat în timp anterior expirării duratei pentru care măsura a fost dispusă inițial în procedura de cameră preliminară.

În cadrul acestei operațiuni de verificare, judecătorul de cameră preliminară analizează dacă se mențin temeiurile care anterior au determinat luarea, prelungirea sau menținerea măsurii preventive, precum și dacă au apărut temeiuri noi care să justifice această măsură. Această verificare are la bază argumentele reținute în concret de organele judiciare atunci când au constatat necesitatea măsurii preventive și argumentele vizând scopul urmărit în concret prin aplicarea acesteia.

Pe lângă verificarea acestor temeiuri, judecătorul de cameră preliminară întotdeauna va verifica și legalitatea măsurii preventive, verificare care presupune constatarea ca, pe toată durata măsurii preventive dispuse față de o persoană, să fie îndeplinite condițiile generale pentru luarea unei astfel de măsuri (prevăzute de art. 202 C. pr. pen.) sau, după caz, și condițiile speciale pentru fiecare dintre măsurile preventive în parte (cele prevăzute de art. 211, art. 216, art. 218, respectiv art. 223 C. pr. pen.), iar în cazul în care constată că există împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii preventive, fiind obligat a dispune revocarea acesteia.

⁴ Legea nr. 135/2010 (publicată în M. Of. nr. 486 din 15 iulie 2010, în vigoare de la data de 1 februarie 2014), cu modificările și completările ulterioare, în continuare C. pr. pen.

Judecătorul de cameră preliminară de la instanța sesizată cu rechizitoriul⁵ va fi cel care va verifica măsura preventivă pe toată durata fazei de cameră preliminară, inclusiv atunci când s-a declarat contestație cu privire la modalitatea de soluționare a fazei de cameră preliminară, cauza fiind înaintată completului competent a o soluționa, constatare decurgând din interpretarea dispozițiilor art. 348 C. pr. pen.⁶ Judecătorul de cameră preliminară de la instanța sesizată cu rechizitoriul efectuează aceste verificări în paralel cu procedura de cameră preliminară, prin încheiere separată, în cadrul unor dosare asociate⁷ pe toată durata fazei de cameră preliminară, indiferent de ciclul procesual în care se află (așadar, inclusiv pe durata soluționării contestației împotriva încheierii sau încheierilor pronunțate în procedura de cameră preliminară de la instanța sesizată cu rechizitoriul).

Corelativ, prevederile legale în vigoare nu cuprind dispoziții cum că încheierea prin care este soluționată faza de cameră preliminară în primul ciclu procesual ar trebui să cuprindă și mențiuni cu privire la măsurile preventive⁸. Apreciem că doar în cazul în care soluționarea fazei de cameră preliminară în primul ciclu procesual ar coincide ca reper temporal cu apropierea de finalul termenelor maxime de 30, respectiv 60 de zile în care această verificare trebuie să fie efectuată din oficiu, doar atunci s-ar putea pune problema, *de facto*, ca judecătorul de cameră preliminară să se pronunțe prin încheierea finală de cameră preliminară și cu privire la soarta măsurilor preventive⁹. *De iure* apreciem însă că și în situația în care s-ar pronunța judecătorul de cameră preliminară în aceeași zi atât în sensul adoptării unei soluții în finalul camerei preliminare, cât și cu privire la măsurile preventive, s-ar impune pentru măsura

⁵ Respectiv judecătorul de cameră preliminară de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță în situația în care s-a dispus declinarea cauzei în temeiul art. 346 alin. (6) C. pr. pen.

⁶ Textul de lege a fost modificat expres în acest sens prin Legea nr. 201 din 5 iulie 2023, publicată în M. Of. nr. 618 din 6 iulie 2023. Anterior acestei modificări, se punea problema interpretării deciziei CCR nr. 437/2017 (publicată în M. Of. nr. 763 din 26 septembrie 2017). În esență, Curtea Constituțională a reținut că lipsa posibilității de a formula contestație împotriva încheierii prin care se pronunță în faza de cameră preliminară, în etapa contestației, cu privire la măsurile preventive, ar conduce la lipsirea inculpatului de dreptul de acces liber la justiție și de dreptul la apărare (art. 21 și art. 24 din Constituție), respectiv în cazul în care este vorba despre o măsură privativă de libertate, lipsa căii de atac ar încălca dispozițiile art. 23 din Constituție cu privire la dreptul la libertate individuală (par. 33). De asemenea, Curtea reține că dispoziția legală încălcă și dreptul Ministerului Public de a exercita calea de atac a contestației (par. 35).

Ulterior acestei decizii a instanței de control constituțional continuă să își producă efectele decizia nr. 5/2014 pronunțată de ICCJ în recurs în interesul legii (publicată în M. Of. nr. 80 din 30 ianuarie 2015), prin care s-a dispus că judecătorul de cameră preliminară de la instanța sesizată cu rechizitoriul are competența să se pronunțe asupra măsurilor preventive până la soluționarea contestației prevăzute de art. 347 C. pr. pen. În același sens, a se vedea și I. Kuglay, în M. Udroui (coord.), *op. cit.*, p. 2305, par. 3.

⁷ Art. 98 alin. (2) lit. a) din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, aprobat prin hotărârea nr. 3243/2022 a Consiliului Superior al Magistraturii, publicată în M. Of. nr. 1254 din 27 decembrie 2022.

⁸ Cu privire la procedura de cameră preliminară nu există o dispoziție similară celei din art. 399 C. pr. pen., care reglementează obligația instanței ca prin hotărârea prin care se dispune asupra fondului să se pronunțe și asupra măsurii preventive dispuse în cauză.

⁹ Prin urmare, să nu mai creeze un dosar asociat în care să se pronunțe prin încheiere asupra acestor măsuri preventive.

preventivă o pronunțare într-un dosar asociat (și nu în dosarul principal de cameră preliminară) – așadar, prin încheieri distincte pronunțate în dosare distincte –, argumentul fiind că, deși ambele hotărâri ar fi supuse căii de atac a contestației, cele două încheieri au regim diferit de contestare¹⁰.

În schimb, în cazul încheierii prin care este rezolvată contestația împotriva încheierilor privind obiectul fazei de cameră preliminară, o astfel de discuție nu și-ar avea rostul deoarece aceste încheieri ale instanței de control judiciar nu pot conține dispoziții cu privire la măsura preventivă, având în vedere faptul că sarcina verificării măsurilor preventive aparține exclusiv judecătorului de cameră preliminară de la instanța sesizată cu rechizitoriul.

Prin urmare, în faza de cameră preliminară verificarea măsurilor preventive se desfășoară doar de către judecătorul de cameră preliminară de la instanța sesizată cu rechizitoriul (respectiv, în cazul în care s-a dispus declinarea în temeiul art. 346 alin. (6) C. pr. pen., judecătorul de cameră preliminară de la instanța devenită astfel competentă să soluționeze cauza în primă instanță), acesta trebuind să respecte termenele de cel mult 60 de zile pentru măsurile preventive neprivative de libertate și de cel mult 30 de zile pentru măsurile preventive privative de libertate, pentru a efectua verificările periodice cu privire la legalitatea și temeinicia acestor măsuri. Judecătorul de cameră preliminară se va pronunța cu privire la măsura preventivă printr-o încheiere ce poate fi contestată în temeiul art. 205 C. pr. pen., distinct de verificările ce fac obiectul fazei de cameră preliminară.

III. Observații generale referitoare la restituirea cauzei la parchet ca soluție dispusă în faza de cameră preliminară

Încheierea prin care judecătorul de cameră preliminară de la instanța sesizată cu rechizitoriul (respectiv de la instanța căreia îi revine competența să judece cauza în primă instanță) dispune restituirea cauzei la parchet nu este definitivă și nici executorie de la momentul pronunțării. Faza de cameră preliminară se va încheia fie prin rămânerea definitivă a încheierii prin care s-a dispus în primul ciclu procesual această soluție (dacă nu a fost formulată contestație în condițiile art. 347 C. pr. pen.), fie ca urmare a finalizării procedurii de cameră preliminară în calea de atac a contestației în temeiul art. 347 C. pr. pen. (în măsura în care completul de judecători de cameră preliminară de la instanța de control judiciar nu dispune o soluție de trimitere a cauzei spre rejudecare).

Totodată, este posibil ca soluția de restituire a cauzei la parchet să fie dispusă direct în calea de atac a contestației, de către completul de judecători de cameră

¹⁰ În același sens, a se vedea și ICCJ, RIL, decizia nr. 5/2014 (publicată în M. Of. nr. 80 din 30 ianuarie 2015), citată în V.I. Pușcașu, C. Ghigheci, *Codul de procedură penală adnotat. Vol. II. Partea specială*, Ed. Universul Juridic, București, 2020, *Comentariu la art. 348 C. pr. pen.*, disponibil online pe www.sintact.ro, accesat la data de 12 decembrie 2023, în care s-a reținut că „soluțiile pe care judecătorul de cameră preliminară de la instanța sesizată prin rechizitoriul le dispune cu privire la măsurile preventive sunt supuse contestației, dar această cale de atac este distinctă de procedura instituită de art. 347 din Codul de procedură penală”.

preliminară de la instanța ierarhic superioară¹¹, respectiv completul competent de la instanța supremă, după caz (în condițiile art. 347 C. pr. pen.), situație în care încheierea prin care se dispune restituirea cauzei la parchet este definitivă.

De asemenea, se mai impune și precizarea că restituirea cauzei la parchet nu are drept consecință reluarea automată a urmăririi penale, ci, în funcție de cazul care a determinat această soluție, urmărirea penală *poate fi* sau, după caz, *trebuie* să fie reluată, în condițiile art. 334 C. pr. pen., după cum vom face distincțiile de regoare la momentul analizei fiecărui caz.

IV. Unele discuții cu privire la aplicabilitatea deciziei ICCJ (RIL) nr. 7/2011

Raportând regulile generale aplicabile fazei de cameră preliminară și măsurilor preventive mai sus enumerate la specificul fazei de cameră preliminară, remarcăm că există mai multe dificultăți în interpretarea și aplicarea, după intrarea în vigoare a noului Cod de procedură penală, a deciziei ICCJ nr. 7/2011, pronunțată în recurs în interesul legii, pentru argumentele expuse în cele ce urmează.

Codul de procedură penală anterior nu reglementa faza de cameră preliminară, verificările de legalitate (care în acest moment fac obiectul procedurii de cameră preliminară) efectuându-se direct în cadrul fazei de judecată ca o etapă prealabilă începerii cercetării judecătorești într-o cauză.

Conform Codului de procedură penală anterior, restituirea cauzei la parchet putea fi dispusă în faza de judecată, în primă instanță (potrivit art. 332 C. pr. pen. anterior¹²) sau în apel (art. 380 C. pr. pen. anterior¹³) – soluție care era dispusă

¹¹ Ori de către completul de contestații de la ICCJ, în ipoteza în care instanța investită cu rechizitoriu este chiar ICCJ.

¹² Redăm conținutul articolelor din Codul de procedură penală anterior, pentru o mai ușoară înțelegere a textului:

„Art. 332. Restituirea pentru refacerea urmăririi penale

(1) Când se constată, înainte de terminarea cercetării judecătorești, că în cauza supusă judecării s-a efectuat cercetare penală de un alt organ decât cel competent, instanța se desesizează și restituie cauza procurorului, care procedează potrivit art. 268 alin. 1. Cauza nu se restituie atunci când constatarea are loc după începerea dezbaterilor sau când instanța, în urma cercetării judecătorești, schimbă încadrarea juridică a faptei într-o altă infracțiune pentru care cercetarea penală ar fi revenit altui organ de cercetare.

(2) Instanța se desesizează și restituie cauza procurorului pentru refacerea urmăririi penale în cazul nerespectării dispozițiilor privitoare la competența după materie sau după calitatea persoanei, sesizarea instanței, prezența învinuitului sau a inculpatului și asistarea acestuia de către apărător.

(3) În cazurile în care dispune restituirea, instanța se pronunță și asupra măsurilor preventive, asupra măsurilor de siguranță prevăzute în art. 113 și 114 din Codul penal, precum și asupra măsurilor asigurătorii.

(4) Împotriva hotărârii de desesizare se poate face recurs de către procuror și de orice persoană ale cărei interese au fost vătămate prin hotărâre, în 3 zile de la pronunțare, pentru cei prezenți, și de la comunicare, pentru cei lipsă.

(5) Dosarul este trimis procurorului imediat după rămânerea definitivă a hotărârii la prima instanță sau în cel mult 3 zile de la pronunțarea hotărârii de către instanța de recurs. În cazul în care inculpatul este arestat preventiv, procurorul procedează potrivit dispozițiilor art. 156 și 159”.

¹³ Art. 380. Soluții complementare. „(1) Dacă hotărârea este desființată pentru că s-a constatat existența vreunui dintre cazurile prevăzute în art. 332 alin. 2, se dispune restituirea cauzei la procuror pentru a lua măsuri în vederea refacerii urmăririi penale”.